

PREPOROD DO REFORME HRVAŠKEGA SABORJA 1845

1. Ime in grb s strani kralja nista bila ogrožena, čeprav mađaroni zahtevajo prepoved Gajevega časopisa in zaprtje tiskarne.
2. Gajev časopis se preimenuje v »Narodne novine«. Gaj pozove vse svoje sinove domovine, da se osredotočijo na izobraževanje in ohranitev ustave ter municipalnih pravic. Ker v svojem pozivu ne uporabi imena »ilirski« mu to najbližji sodelavci močno zamerijo in se umakne za nekaj časa iz političnega življenja – padec prodaje časopisa.
3. Prizadeta je bila tudi prodaja Vrazovega dela »Kolo« - v tretjem zvezku je bilo delo Vinodolski zakon (prevod iz 13. stol.) kot prvi opis čajkavskega govora. Seljanu prepovedo izdati Zemljopis pokrajina ilirskih.
4. Prepoved ilirskega imena in grba, je v preporodu sprožila še večje ogorčenje in borbo. Tako je Kukuljeviću prepovedano objaviti članek »Što će iz nas biti?« v katerem zahteva v svoji domovini materin jezik. Njegov govor v saborju 1843 je zgodovinski, saj prvič nekdo uporabi domači jezik v saboru in zahteva, da se latinski (mrtvi) jezik umakne in zamenja z domačim ter se ga uvede tudi na Akademiji. Tem zahtevam je bilo ugodeno čez 3 desetletja.
5. Madžarizem – preziranje ostalih narodov, pohlepnost v vladi in gospodarstvu. Hrvati se morajo upreti z vso silo madžarskim fanatikom, da bodo narod – tako Kukuljević. Kljub temu, da je sam pripadal plemstvu, ga je 1842 obtožil, da ne naredi niti enega koraka za splošen dobrobit.
6. Narodna stranka je imela najboljšega govornika – Kukuljevića. Vedno znova je ponavljal, da bi se hrvaški consilium (hrvaško-slavonsko namestništvo) odcepil od madžarskega, kar sprejme tudi zagrebška skupščina.
7. Takšen odnos Hrvaške je sprožil veliko reakcijo ogrskega državnega zbora
 - a) leta 1844 je Jozipović dosegel le to, da so plemiči dobili premoženje in javne službe.
 - b) Sabor ne prizna hrvaškega nuncija in hrvaški jezik
 - c) Turopoljska občina teži k temu, da jo izdvojijo iz zagrebške, da bo neposredno pošiljala predstavnike v ogrski državni zbor - zavrnejo
 - d) Prav tako zavrnejo tudi predlog enakopravnosti doseljenih protestantov na Hrvaškem
 - e) Sprejeli so uvedbo madžarskega jezika (uradovavno), ki bi v roku 10ih let prevladal, Hrvati dobijo 6-letni rok za šole in županije
8. Krepitev opozicije v ogrskem državnem zboru – 1843 – ponovno razglablja o hrvaškem vprašanju. Anonimna spomenica vladi:
 - a) obramba proti madžarskemu liberalnemu plemstvu
 - b) borba proti ruskemu vplivu, ki jih lahko usmeri proti Avstriji
 - c) književna enotnost le ob pomoči ilirskega imena in jezika
 - d) prepoved ilirizma je podpora srbizmu in nj. književnosti
 - e) Zagreb naj bo središče književnega ustvarjanja južnih Slovanov
 - f) Metternich jo sprejme
9. Spomenica Narodne stranke – v prilogi nosi Mali katekizam za velike ljudi (Rakovac) s 5im žaljivkam patriotov, zahtevajo jamstvo za hrvaško narodnost, ilirske in druge slovanske katedre na Akademiji in gimnazijah, ponovno vzpostavitev hrvaško-slavonskega konzilija, neugoditev turopoljski občini. Narodni stranki primanjkuje le pravo vodstvo.
10. Šulek: »Šta nameravaju Iliri?« in »Što smo mi, Horvati ili Iliri?«. On verjame v avstroslavizem kot edino politiko na Hrvaškem, politično zedinjenje J Slovanov

je zanj norost, ker imajo ogrski Iliri že svojo hrvaško-slavonsko-dalmatinsko kraljevino. Šulek je bil urednik »Branislava« - časopisa v Beogradu, ki je imel konkreten program. Npr. reforma saborja v članku »Želja rodoljuba«.

11. Gaj nadaljuje s svojo tajno politiko v krogu najožjih sodelavcev (Herkalović, Čavlović, Nuget Car). Ker se je 1840 vrnil razočaran iz Rusije, nikoli več ni poskušal vzpostaviti vezo z njo. Sedaj se poveže s Poljaki (knez Czartoryski), ki od 183 deluje na politiki ustvarjanja neodvisne južnoslovanske države na Balkanu s središčem v Srbiji. Bosna naj bi bila tu osrednji član v srbsko-hrvaškem zavezništvu, kjer naj bi se vplivi obeh narodov obdržali.
12. Kmalu zatem Garašanin izda svoje Načertanije (zunanja politika Srbije proti TC), v katerem piše o zedinjenju vseh Srbov (tudi v Bosni) in da osnovo velikosrbski politiki zedinjenja. Zavzema se za razvoj aktivne zunanje politike Srbije, v kateri vidi žarišče osvobodilne akcije → cilj se razlikuje od ilirskega, obnoviti je potrebno Dušanovo cesarstvo!. Srbi tako prikažejo Gajevo idejo ilirske države kot zvezo vseh južnoslovanskih narodov pod Karađorđevići, in da se izraz ilirski uporablja zgolj kot substitutu za »srbski«, katerega Avstrija ne bi sprejela.
13. Dalmacija v procesu preporoda
 - a) Zadar – Kuzmanović – »Zora dalmatinska« > ni le književni časopis, namenjena je malemu človeku (trgovina, družina, ...), uporablja približek ikavščine, zblíževanje s preporodovci (skupni pravopis, knjižni jezik štokavske ikavščine)
 - b) Že v prvi številki napiše Preradović pesem Zora puca, bit že dana in je stalen v Gajevi »Danici«.
 - c) 1844 – matica ilirska začne z delom in izda Gundulićev ep Osman, Demeter izda romantično dramo Teuta (ilirska kraljica).
 - d) posebno važnost ima zbirka tekstov Tommaseja Iskrice
14. **1845** je bila beseda ilirski ponovno dovoljena, saj se odnosi Dunaja in Narodne stranke izboljšajo. Ogrska je bila v preplahu revolucije, cenzura v Zagrebu pripade Hrvatuh Muhižu, preporodovci se učvrstijo v sremski in varaždinski županiji.
15. **Volitve** v Zagrebu 1845 zagotovijo mađaronom prevlado na oblasti kar sproži nemire in streljanje na Markovem trgu. Začne se napetost med strankama (narodna stranka vs. mađaroni)
16. Na **zasedanju** skupščine so se mašaroni potegovali za ukinitve Gajevih novic in tiskarne, za prepoved novega pravopisa in ustanovitev kajkavske katedre na Akademiji in štokavske na tleh Slavonije, bili so tudi proti vpeljavi samostojne hrvaške vlade.
17. Z obzirom na nevarnost mađarske premoči, je **Dunaj** bil pripravljen se pogajati z narodnjaki in jim **zagotoviti večino** v hrvaškem saboru. Kralj je izdal odlok, da lahko glasujejo le tisti, katere ban osebno povabi in so v jurisdikciji županij, svobodnih mest in Zagreba. S tem je onemogočil prevlado mađarske večine v saboru (kmečko plemstvo še vedno nima pravico sodelovati v saboru). Narodnjaki bodo tako pišiljali 2 zastopnika iz županij in 5 izrednih poslancev – vsem pripada polovica glasov.

18. Med **zahtevami** se pojavi tudi obnovitev Kraljevskega vijeća, ki so ga imeli od 1767-1779 in da se banska oblast vzpostavi v obsegu z Dalmacijo. Akademija naj dobi medicinsko fakulteto, ustanovi se naj neodvisna katoliška cerkev, šolstvu je sabor odobril katedro narodnega jezika in književnosti. Turpoljsko vprašanje je bilo rešeno s tem, da je dobilo en glas (pripada plemstvu, županu). Sabor je po dolgih letih spet prevzel vso zakonodajno funkcijo.
19. V književnosti se ne objavi veliko, madžarska književnost je jalova.